

Hana Husenicová: Krajané na Slovensku a kultura

Český spolek na Slovensku vznikl v krátkém čase po rozdělení Československa za velice pohnutých okolností a citových traumat Čechů, zvláště těch starších. Důvodem byly i v rychlosti připravované mezistátní smlouvy, které nás postavily před řadu nečekaných skutečností v oblasti postavení pracovního, občanského i společenského. První impulzy k organizování české komunity na Slovensku vznikly při setkáních v bratislavské redakci týdeníku MOSTY. Scházeli se hlavně přívrženci společného státu, Slováci i Češi, kterým i po politickém rozdělení záleželo na dobrých a trvalých vztazích mezi příslušníky obou národů. V červenci 1993 přípravný výbor předložil Ministerstvu vnitra SR své stanovy a byl registrován Spolek Čechů na Slovensku. Na prvním ustavujícím valném shromáždění v dubnu 1994 byl změněn název na Český spolek na Slovensku, který nevyjadřuje národnost členů (tedy nikoliv jen Čechů ale i Moravanů a Slezanů), ale vztah k České republice. Byla přijata koncepce, která kladla hlavní důraz na činnost v regionálních organizacích. Delegáti z jednotlivých měst schválili upravené stanovy ČSnS a předsedkyní byla zvolena Mgr. Helena Miškufová z Košic.

Protože v této době nebyla ještě dořešena otázka dvojího občanství, záhy došlo k dělení Spolku a to na Čechy s občanstvím ČR a na ty, kteří si zvolili občanství SR. Z původního Klubu občanů ČR, který byl součástí ČSnS, se stala samostatně registrovaná občanská organizace KOČR, která takto funguje dodnes, i když otázka občanství ČR je v podstatě dořešena a pro Čechy na Slovensku bylo umožněné dvojí občanství. ČSnS se tak stal nejpočetnějším sdružením občanů české a moravské národnosti žijících na Slovensku, bez ohledu na jejich státní občanství a v této pozici si vybudoval i své postavení vůči státním orgánům ČR a SR. Zástupce české menšiny na Slovensku je členem Rady vlády SR pro národnostní menšiny, v České republice pracuje Stálá komise senátu pro krajanů žijící v zahraničí, kam je zván i náš zástupce.

Kromě řešení problémů, vyvolaných rozdělením federace, začaly regionální organizace a místní kluby Českého spolku na Slovensku postupně organizovat i kulturní a společenské aktivity, zaměřené na propagaci české kultury a České republiky. Narůstající množství rozličných aktivit v konfrontaci se stále náročnější administrativou, spojenou zejména se získáváním finančních grantů, vedlo na jaře 2005 k transformaci regionálních organizací na samostatné právní subjekty, které však nadále zůstávají ve vzájemném kontaktu.

V současnosti se počet aktivních členů všech Českých spolků na Slovensku pohybuje kolem 2000 osob. Úbytek oproti předcházejícím létům způsobil především přirozený odchod zakládajících členů a také nízký zájem střední a mladší generace po vstupu Slovenské i České republiky do Evropské unie. Při sčítání lidu v SR v roce 2001 se k české národnosti přihlásilo 44 620 osob a 48 200 uvedlo češtinu jako svůj rodný jazyk.

České krajané a národnostní sdružení v SR

Už v roce 1983, byl v Bratislavě založený „Kruh priateľov českej kultúry“ jako organizace pro české i slovenské občany, která je od roku 1993 občanským sdružením. Jeho činnost podporuje MZV ČR v rámci programu Živé kontakty mezi českou a slovenskou kulturou

a uměním. Nejvýznamnější aktivitou KPČK je udělování Ceny Karla Čapka v Trenčanských Teplicích. Do dneška tuto cenu získalo přes 30 významných českých a slovenských osobností kulturního života.

Klub občanů České republiky

Zůstává sdružením Čechů, kteří si v SR ponechali jen občanství ČR.

V roce 2004 v Košicích vznikl Slovensko-český klub jako sesterská organizace Slovensko-českého klubu v ČR a spolupracuje s ČSnS.

Existuje ještě několik registrovaných spolků Moravanů, ale i spolků, které nejsou zaregistrované jako občanské sdružení, ale jsou to skupiny občanů české národnosti, kteří se scházejí v místech svého bydliště – např. v Nitře, Lipt. Mikuláši, Spišské Nové Vsi.

Česká komunita na Slovensku je sdružená především v Českých spolcích v přirozených centrech jednotlivých regionů, tedy v Bratislavě, Košicích, v okolí Trnavy, Trenčíně, Žilině, Martině, Zvolenu, na Liptově a v Popradě. Ústředí těchto Českých spolků je v Košicích.

Financování činnosti

Důležitou kapitolou formování spolku jako celku i jednotlivých organizací v regionech bylo a zůstává financování.

Tvoří ho:

1. Dotace MK SR poskytované na základě schválených projektů.
2. Peněžní dar MZV ČR
3. Členské příspěvky – výšku si určuje každý spolek sám
4. 2% z daně sympatizantů a rodinných příslušníků členů

Dotace Ministerstva kultúry SR

Jsou poskytované na základě Směrnice z roku 2009 /č.MK-4055/2009 – 10/10035/. Členy grantové komise programu „Kultúra národnostných menšín“ jsou jmenováni i zástupci Českého spolku na Slovensku. V případě, kdy žádost o poskytnutí dotace splňuje požadované náležitosti, které posuzuje ekonomická komise – je každá žádost doporučena a komisí odsouhlasena navrhovaná výška podpory. České spolky převážně žádají o poskytnutí dotace na projekty zařazené do programu „Kultura národnostních menšin“ – podprogram – živá kultura, kde jsou zařazeny :

Festivaly a přehlídky

Folklorní aktivity

Divadelní činnost

Soutěže umělecké tvořivosti

Umělecké tvořivé dílny

Kulturně vzdělávací tábory

Výstavy

Literární aktivity

Je možné žádat dotaci i na periodický a neperiodický tisk

S touto dotací vycházela od května 1995 do prosince 2007 Česká beseda – jediný měsíčník Čechů na Slovensku.

Dalo by se tedy říci, že podmínky jsou příznivé, ale přesto ne všechny České spolky na Slovensku si žádosti předkládají a to z následujících důvodů :

Dotaci je možné poskytnout pouze po podání elektronické žádosti na internetové stránce MK SR. Registrace je ukončená vytištěním formulářů s přiděleným čárkovým kódem žádosti. Teprve na těchto formulářích se předkládají písemné žádosti o poskytnutí dotace s dalšími přílohami / v roce 2010 to bylo 10 příloh/

Všechna potvrzení se předkládají i když nemáme zaměstnance a ne všechny jsou vydávané bezplatně. Žadatel, tedy ČS musí také poskytovat údaje statistickému úřadu v Ročním výkaze o kultuře národnostních menšin.

Z poskytnuté dotace není možné hradit právě poplatky, na které se vydávají nemalé částky. /telefon, internet, účetnické práce, právnícké a ekonomické služby, kancelářské potřeby a pod./ Poskytnutou dotaci lze použít jen v členění výdajů do výšky, tak jak byly uvedeny v projektu a minimálně 5% musí být uhrazeno z jiných zdrojů. Hradíme je proto z peněžního daru MZV ČR a členských příspěvků.

V případě, že Český spolek nemá nikoho, kdo by se této administrativě nezištně věnoval a nesl zodpovědnost z toho vyplývající, někteří si raději žádosti nepodávají. Abychom však těmto menším organizacím v regionech pomohli, dohodli jsme se, že ústředí ČSnS vypracuje a předloží MK SR projekty, které budou zahrnovat akce , které se uskuteční i v těchto organizacích.

Peněžní dar MZV ČR

Poskytovaný Ministerstvem zahraničních věcí ČR – odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci je nám poukazován prostřednictvím místně příslušného zastupitelského úřadu ČR, t.j. velvyslanectví ČR v Bratislavě. I peněžní dar je poskytován účelově a možno jej použít výhradně na předložený a odsouhlasený projekt, ale neomezuje nás rozčleněním na jednotlivé položky a tak z něho můžeme uhradit část poštovného na rozesílání našeho bulletinu, pronájmu prostorů na naše akce a hlavně doplnit financování vyčleněných položek projektu.

Menší finanční částky tvoří :

Členské /členové jsou převážně důchodci v Ba máme 3.50 eura/

2% ze zaplacené daně, převážně rodinných příslušníků našich členů. Přijetí tohoto podílu zaplacené daně je však podmíněné splněním podmínek pro zápis do registru určených právnických osob. K němu třeba znovu předložit množství příloh. Tento notářský zápis třeba vykonávat každý rok a je zpoplatněný. / v Brat. 36.-euro/

Kulturní aktivity Českých spolků na Slovensku

Činnost Českého spolku na Slovensku a jeho prezentaci ve většinovém slovenském prostředí je obtížné srovnávat s ostatními národnostními svazy na Slovensku, které mají placené pracovníky a dlouholetou tradici v organizování národnostního života, včetně školství. Mají pro svoji činnost vlastní prostory i jiné finanční zabezpečení.

Aktivita Českých spolků na Slovensku je založená na schopnosti, obětavosti a serióznosti jednotlivých členů, kteří reprezentují Českou republiku jako svoji domovinu a udržují její kulturu a duchovní bohatství.

Český spolek Bratislava

Každý rok předkládáme MK SR a cestou velvyslanectví ČR v SR MZV ČR projekty, které zahrnují celoroční organizování kulturních a hudebních večerů a každý rok samostatně

Vánoční koncert. 4 x do roka vydáváme informační bulletin pro naše členy a od roku 2003 poskytujeme informace na naší web stránce www.cesi.sk

Všech našich kulturních akcí se zúčastňují nejen naši členové, ale i členové Kruhu přátel české kultury, Klubu občanů české republiky a naši příznivci z řad veřejnosti. Protož členové těchto sdružení jsou lidé převážně důchodového věku a za roky našeho působení už víme o které akce je největší zájem, snažíme se programy vybírat a zabezpečovat tak, aby se zúčastňovalo co nejvíce zájemců. Bratislava má oproti jiným Českým spolkům výhodu v tom, že máme blízký kontakt s Velvyslanectvím ČR a s Českým centrem. Naši členové se tedy mohou zúčastňovat i na jimi pořádaných akcích.

Kulturní večery se konají pravidelně 1x až 2x za měsíc co je asi 17 akcí za rok. Naším cílem je umožnit krajanům seznamovat se se současnou literární tvorbou v podání českých i slovenských umělců. Vybrané akce jsou doplňované organizováním zájezdů po kulturních památkách se stopami osobností českého původu v české i slovenské republice /nejčastěji jsou to jednodenní zájezdy na blízkou Moravu/.

Dvě akce v roce věnujeme pravidelně dětem – našim vnoučatům. Jsou to sobotní akce – tvořivé dílny – kde pod vedením naší členky – výtvarnice se děti seznamují se zvyky a výtvarnými pracemi na téma „Velikonoce“ a „Vánoce.“ Tvořivé dílny se postupně staly oblíbenými nejen pro děti, ale i pro dospělé.

Protože nemáme vlastní prostory, pronajímáme si již několik let na naše akce sál maďarského kulturního svazu Csemadok, kde platíme za každou hodinu pronájmu. Ale i tak před každou akcí máme vyhrazený čas na společenské setkání našich členů.

Navštěvovanými se už v minulých letech staly hudební večery. Organizujeme je 4x do roka. Umožňujeme vystoupit mladým českým umělcům, kteří vystudovali v Bratislavě a tak se stávají našimi hosty na těchto vystoupeních i pedagogové a žáci bratislavské konzervatoře a VŠMU. Úspěšné je i vystoupení umělců z Městského divadla v Brně a jejich „večer operetních melodií“. Také cimbálová muzika „Burčáci“ z Uherského Hradiště si už druhým rokem našla u nás svoje místo. Česká hudba v podání slovenských umělců je na našich akcích na vysoké umělecké úrovni a to díky naší člence, bývalé sólistce SND v Bratislavě, která nám dokáže zabezpečit vystoupení umělců, které bychom si jinak z finančních důvodů nemohli dovolit.

V roce 1999 se v Banskej Štiavnici poprvé konalo malířské sympozium Imprese Podzim/Jeseň. Od té doby se Sympozium opakuje každé 2 roky na jiném místě a střídavě ho organizují České spolky Košice, Bratislava a letos Trnava. Zúčastňují se ho umělci pocházející z Čech a Moravy, kteří žijí a tvoří na Slovensku. Díla vytvořená na těchto sympozii putují do sídel jednotlivých Českých spolků, kde se vystavují. Prvé 2 sympozia zabezpečil ČS Košice, 2 ČS Bratislava a letos zabezpečil sympozium ČS v Trnavském regionu – v Piešťanech.

Stalo se už tradicí, že Český spolek Bratislava se představuje každoročně bratislavské veřejnosti uspořádáním vánočního koncertu. Pro velký zájem se koncert uskutečňuje v Moyzesově síni Univerzity Komenského v Bratislavě. Koncert je i společenským setkáním členů Českého spolku se zástupci Velvyslanectví ČR a Českého centra v Bratislavě. Na koncertě vystupují umělci z ČR.

V roce 2009 Janáčkovovo kvarteto z Brna

Letos to bude český klavírista Jiří Kollert a smíšený sbor Carmina Bohemica z Prahy.

České spolky v jednotlivých regionech vycházejí při své činnosti i z dobré spolupráce s VÚC a Městskými úřady, které některým i finančně přispívají nebo pomáhají v bezplatném poskytování místnosti na jejich akce.

Český spolek v trnavském regionu

Již roky spolupracuje s Městskou knihovnou města Piešťany a s Piešťanským informačním centrem /projekt „čteme si pohádky“, pořádá veřejné koncerty folklorních a folkových skupin z ČR a tento rok byli i organizátorem Sympozia Květen/máj s uspořádáním výstavy.

Český spolek ve Zvolenu

Má svoje členy i v Banské Bystrici a proto se věnuje především několikadenním akcím, kde se mohou setkat všichni členové. V červnu to byl výstup na Pustý hrad ve Zvolenu po stopách

Jana Jiskry z Brandýsa a letní akademie „po stopách historie a kulturních osobností Moravy“ a Dny české kultury ve Zvolenu.

Český spolek v Trenčíně

Se každý rok zúčastňuje na organizování slavnosti POPOV – 2010 Štítná nad Vláří – je to akce s tělovýchovným zaměřením

Český spolek v Martině

Vydává s přispěním peněžního daru MZV ČR a Neografie, a.s. Martin již 12. ročník zpravodaje INFO, ve kterém informuje svoje členy o pořádaných aktivitách – turistické akce, přednášky – informuje o dění v ČR. Spolupracuje s Muzeem České kultury a Klubem TGM v Martině.

Český spolek v Žilině

Je organizátorem fotografických soutěží a výstav na kterých se zúčastňují všechny ostatní spolky.

Český spolek v Liptovském Hrádku /výstup Žiarskou dolinou/

Český spolek Poprad

Jsou spolky s malým počtem členů a proto jejich akce jsou zabezpečované v rámci projektů podávaných MK SR ústředím ČSnS.

Ve východoslovenském regionu jsou významným kulturním centrem Košice. Bylo zde otevřeno České centrum České republiky a s ním úspěšně spolupracují:

Český spolek Košice a jeho místní kluby Humenné a Michalovce.

Od roku 1998 působí v Košicích „Ženský sbor“ jako jediné pěvecké těleso české menšiny v SR. S repertoárem klasické a moderní písňové tvorby i lidové písně v umělých úpravách vystupuje v kulturních a společenských programech na Slovensku i v České republice. Svoje aktivity uvádí i na webové stránce www.cske.sk

Slovensko – český klub

Je nejmladší krajanskou organizací, byl zaregistrován v roce 2004 a od té doby organizuje celou řadu akcí kulturních, společenských a především literárních, nejen pro dospělé, ale také pro děti. Zasluhou SČK pokračovalo od roku 2005 vydávání jediného celoslovenského periodika pro českou národnostní menšinu měsíčníku Česká beseda, co bylo zpočátku jeho hlavní náplní. Vzhledem k tomu, že nebylo udržitelné hradit stále se zvyšující režijní náklady a počet předplatitelů z řad nejstarších krajanů klesal, přestala Česká beseda k 31.12.2007 vycházet. Je to škoda pro českou menšinu na Slovensku, ale SČK přizpůsobil novým podmínkám svoji další činnost. Počet členů se rozšířil o střední a mladší generaci a bylo potřebné přizpůsobit program činnosti jejich zájmu. Zatím co starší generace preferuje autorská čtení a besedy s českými spisovateli, výstavy, přednášky historiků, literárně

a historicky zaměřené zájezdy, mladší členové se rádi i s dětmi zúčastňují dvojdenních akcí přímo na místa, o nichž je v programu řeč. Aby i generace dětí českých krajanů poznala historii kraje v němž žije, připravil pro ně SČK k 65. výročí bojů 1. čsl. armádního sboru na Dukle návštěvu Vojenského muzea ve Svidníku. V rámci dějepisného večera se děti seznámily s životním příběhem Ludvíka Svobody a jeho dílem Z Buzuluku až do Prahy. Pro děti SČK připravuje letní tábory v České republice. Týdenní pobyt v českém prostředí značně ovlivňuje porozumění češtiny a obohacení slovní zásoby. Klub připravil již tři tábory – na jižní Moravě, v Českém ráji a letos v Krkonoších.

K zajímavým akcím patří setkání při příležitosti 660. výročí založení Univerzity Karlovy, jehož se zúčastnilo zhruba 130 absolventů různých fakult této univerzity z východního Slovenska. SČK se podílí i na přípravě pravidelného vysílání v českém jazyce, které realizuje Redakce národnostního a etnického vysílání Slov.rozhlasu. Ojedinělým projektem v rámci života českých krajanů na Slovensku je film o prvním řediteli Východoslovenského muzea v Košicích po roku 1918, Dr. Josefu Polákovi, který vznikl v koprodukční spolupráci SČK a Slovenské televize.